

Omnes enim creaturae a Deo ut causa exemplari et efficienti exeunt et in eum iterum quasi ad fontem suum redeunt, idque non solum quatenus extrinsecus a creatore in se ipsum ordinantur, sed etiam conaturali tendentia ipsis insita. Omnes enim creaturae Dei similitudinem referunt, et cum naturaliter in suam perfectionem tendant, eo ipso tendunt in maiorem cum Deo similitudinem maioremque participationem bonitatis divinae. Porro hic reditus in suum principium in quibusdam creaturis manet imperfectus, scilicet in creaturis ratione carentibus, quae non perfecte attingunt primum bonum suo proprio actu, sed solum qualemcumque similitudinem eius. Hae ergo non perfectam habent circulationem. Creaturae autem rationales illum reditum perficiunt, quia ad ipsum Deum, fontem omnis boni, per cognitionem pertingunt. (Cf. etiam *S. Thom.*, C. gent. l. 3, c. 25.)

ARTICULUS II.

DE FINE HOMINIS ULTIMO SECUNDARIO.

§ I. DE BEATITUDINE IN COMMUNI.

THESIS II.

12. Finis ultimus internus, a Deo intra ordinem naturalem homini praestitutus, in eiusdem perfecta naturali beatitudine consistit.

(*S. Thom.* I, 2, q. 1, a. 5—8. *Lessius*, De summo bono l. I, c. I et 2.)

St. Q. I. Quid sit finis, finis internus etc., cf. n. 6.

2. *Beatitudo* (*εὐδαιμονία*), prout communiter ab hominibus concipitur, describi potest *status boni perfecti* seu *status bonorum omnium congregatione perfectus* (*Boëth.*, De consol. philos. l. 3, pros. 2). Accuratius definiri potest *stabilis possessio summi et perfecti boni*.

3. In hac beatitudine considerari potest vel ipsa *possessio* ex parte subiecti, quod beatur, vel *bonum perfectum*, cuius possessione beatur. Beatitudo in priore sensu accepta vocatur *subiectiva* (formalis a veteribus dicta), in posteriore *obiectiva* (materialis). Haec posterior a *S. Thoma* (I, 2, q. 2, a. 8) definitur «bonum perfectum, quod totaliter quietat appetitum».

4. Considerari potest beatitudo aut plane *indeterminate* et in communi, prout generatim dicit possessionem boni perfecti abstrahendo tum a determinato bono quo efficitur tum a determinato modo adeptionis, aut *determinate*, prout tali vel tali obiecto et actu constituitur. Loquimur de beatitudine in priore sensu.

5. Beatitudo *naturalis* est illa, quae exigentiis et viribus naturalibus respondet; *supernaturalis*, quae easdem excedit. Utraque dividitur in *imperfectam* et *perfectam*, prout possessio boni beantis est eiusmodi, ut voluntas ad perfectam quietem maiore indigeat vel non.

Sensus igitur thesis est: Homo, si per abstractionem ab ordine supernaturali, ad quem de facto elevatus est, secundum solius naturae per experientiam cognitae vires et exigentiam spectatur, a creatore destinatus est, ut naturaliter, i. e. pro eiusdem naturae capacitate, beatitudinem perfectam consequatur.

6. Ad argumentum intellegendum nota duplicem esse *appetitum* seu inclinationem in bonum: *elicatum* et *innatum*. *Elicatum* est inclinatio in bonum apprehensum, et subdividitur in *intellectivum* et *sensitivum*, prout ex cognitione intellectuali vel sensitiva oritur. *Appetitus vero innatus* est «inclinatio quaedam ab interiori principio et sine cognitione» (*S. Thom.* I, 2, q. 6, a. 4 et q. 26, a. 1). Proinde non est actus vitalis, sed quasi gravitatio quaedam naturae in terminum, a creatore eidem impressa. Praeterea non solum inest entibus cognoscentibus, sed etiam rebus inanimatis, et, quibus inest, perpetuo inest. Denique non dicit meram capacitatem, sed positivam tendentiam, qua natura in bonum suum sollicitatur.

7. Quia frequens fit mentio *naturae humanae*, nota:

a) nomine *naturae* intellegitur ipsa rei essentia, prout est *principium operationis* sive motus; vel est ipsum esse rei ad certo modo operandum dispositum. Cum haec dispositio a creatore procedat, recte cum *S. Thoma* (In II Phys. l. 14) dici potest: «Natura nihil aliud est quam ratio cuiusdam artis, scilicet divinae, indita rebus, qua ipsae res moventur ad finem determinatum.» Entis alicuius compositi natura

exhibetur per summam omnium facultatum in unitatem tendentiae finalis conspirantium:

b) naturam *humanam* sumimus, qualem se nobis per *historiam* et *experientiam* manifestat praecisis omnibus, quae ex ordine supernaturali provenire aliunde cognoscimus. Ceterum quamvis haec natura sic considerata de facto sit natura lapsa, tamen putandum non est eam *intrinsece* quoad vires *internas* factam esse debiliorem, quam in statu naturae purae fuisset (I, 2, q. 85, a. 1).

13. Prob. (ex appetitu innato perfectae beatitudinis).

Homo appetitu innato fertur in perfectam beatitudinem. *Atqui* repugnat divinis perfectionibus, huic appetitui non correspondere tamquam terminum beatitudinem aliquando, saltem quantum in Deo est, realiter adipiscendam. *Ergo* homo a Deo ad perfectam beatitudinem destinatur.

Prob. mai. Ad appetitum naturalem perfectae beatitudinis requiritur et sufficit, ut a) natura aliqua capax sit beatitudinis perfectae et b) quasi pondere suo in eandem inclinetur seu sollicitetur. *Atqui* utrumque in natura humana reperitur.

Prob. min. subs. ad a: *Capacitatem* perfectae beatitudinis naturae humanae inesse patet ex natura intellectus et voluntatis, qui omnis veri et boni capaces sunt. Eorum enim obiectum formale est verum et bonum ut sic, ideoque quidquid hanc rationem veri vel boni habet, ab ipsis attingi potest. *Atqui* verum et bonum sunt rationes transcendentales, quae tam late patent quam ipsum ens, extra quod est nihil. *Ergo.*

Prob. min. subs. ad b: Naturam humanam inclinari seu sollicitari in perfectam beatitudinem patet a) a priori ex generali principio, quod quaelibet facultas naturali tendentia fertur in obiectum suum pro mensura capacitatis suae — id quod non solum in homine, sed etiam in omnibus aliis rebus, praesertim vero entibus viventibus, contingere videmus, unumquodque enim appetit suam perfectionem (I, 2, q. 1, a. 5); b) a posteriori, appetitus enim *elicitus* beatitudinis necessarius est: tum quoad *specificationem* actus, ita ut homo non possit sincere velle oppositum (*S. Thom.*, De malo q. 6. *Lessius*,

De summo bono l. 1, c. 2, n. 5), tum etiam saepe quoad *exercitium* actus, quia fieri non potest, ut homo non saepe de statu perfectae beatitudinis cogitet illumque tamquam bonum sibi convenientissimum appetat. Id manifesto demonstrat experientia cotidiana. Quorsum enim indefessa hominum activitas spectat nisi ut remoto omni malo omni bono fruantur? Ad rem *S. Augustinus* (De civ. Dei l. 10, c. 1): «Omnium certa sententia est, qui ratione quoquo modo uti possunt, beatos esse omnes homines velle». Atqui appetitus elicitus tali modo necessarius, constans et universalis necessario supponit appetitum naturalem perfectae beatitudinis.

Prob. min. Repugnat enim:

a) Dei *sapientiae*, urgere creaturam rationalem ad motum, cuius nullus sit certus terminus;

b) Dei *veritati* et *fidelitati*, hominem naturali quasi promissione, ipsa naturae inclinatione expressa, ad id allicere, quod ei concedere nolit;

c) Dei *bonitati*, hominem per ipsam rationem, qua brutis excellit, iisdem miserabiliorem reddere. Bruta enim non nisi bona sensibilia eaque praesentia appetunt et proin beatitudinis neque capacitatem neque desiderium habent.

Confirm. Quamvis Deus in creando primario suam gloriam quaerat, simul tamen secundario vult creaturis pro earum capacitate de bonis suis communicare, id ergo maxime de homine valere debet, cui omnes creaturae ut fini immediato subordinantur. Iam vero homo non solum perfectae beatitudinis est capax, sed eam etiam vehementer appetit.

14. Coroll. 1. Ergo certo exstat *aliquod obiectum sufficiens beatitudinis* humanae, quod ab unoquoque homine, quantum in Deo situm est, obtineri potest.

2. Ergo omnes homines *eundem finem* ultimum appetunt *appetitu naturali*, quamvis appetitu *elicito* in diversa bona ferantur. Omnes enim volunt perfectam beatitudinem consequi, quamvis eandem in diversis bonis quaerant (I, 2, q. 1, a. 7).

Schol. 1. Quamvis argumenta per se solum probent hominem a Deo ad perfectam beatitudinem destinari, tamen hanc beatitudinem pro homine simul habere rationem *ultimi finis* per se liquet. Finis enim ultimus operis internus non potest esse nisi bonum consummatum, quod ad ulterius bonum non refertur, et in quo appetitus ultimatim conquiescit. Hanc autem beatitudinem esse finem ultimum *secundarium* ex eo sequitur, quod bonum creaturae bono creatoris tamquam fini ultimo subordinari debet.

Schol. 2. Assertioni nostrae inter alios *Kantius* (1724—1804) adversatur (Critica rationis practicae, Opp. [edit. Hartenst. 1838] IV 243 sqq) docens voluntatis creatae necessarium obiectum et finem esse *efficere summum bonum*. Hoc autem bonum comprehendere duplex elementum: supremam scl. sanctitatem seu conformitatem absolutam cum lege morali et consequentem inde perfectam beatitudinem. Iam vero sanctitas illa a nulla umquam creatura attingi potest ideoque neque beatitudo ex ea resultans, et hinc concludit voluntatis creatae destinationem in eo consistere, ut iugi et perpetuo progressu versus infinitam sanctitatem et perfectam beatitudinem tendat. Hic autem progressus solum possibilis est supposita immortalitate animae; ergo haec est postulatum rationis.

Sed haec hypothesis:

a) procedit a sententia gratis asserta, immo evidentiter falsa, scl. efficere summum bonum (absolutam sanctitatem) esse necessarium obiectum voluntatis creatae.

b) excluditur nostro argumento idque eo magis, quod ipso *Kantio* (l. c. p. 244, nota) fatente homo neque in hac vita neque in altera umquam plane certus esse poterit se in illo progressu ad maiorem perfectionem perseveraturum esse;

c) statuit seriem realem bonorum participatorum et relativorum sine bono aliquo reali, quod habeat rationem *boni per se*, seu quod idem est, seriem realem finium sine determinato et reali fine ultimo, quod aequae repugnare videtur, ac si statuatur series motionum sine primo movente (*S. Thom.* 1, 2, q. 1, a. 6). — Dices in illo progressu ipsum bonum

absolutum pro fine ultimo et primo movente in ordine intentionali haberi posse. Sed respondetur hoc modo statui ut bonum proprium et primum movens voluntatis id, quod ei essentialiter disproportionatum est et ab ea numquam attingi potest. «Nihil enim movetur ad id, ad quod impossibile est pervenire» (C. gent. l. 3, c. 2).

d) Eadem hypothesis tolleret fundamentum sanctionis ordinis moralis, quam in ordine providentiali etiam mere naturali necessariam esse infra probabimus.

Schol. 3. Cum sententia Kantii fere concordat opinio eorum, qui cum *Ahrens* (1808—1874) hominis supremum bonum et ultimum finem in completa facultatum humanarum evolutione collocant. Si nomine completae evolutionis facultatum intellexerent statum perfectionis facultatum, haec sententia concordaret cum nostra; sed intellegunt evolutionem facultatum quasi in fieri, ita ut ipse progressus sit finis in se. Sic autem intellecta absurda est sententia. Nemo sane progreditur, ut progrediatur, sed ut ad finem pertingat. Progressus enim totam suam bonitatem habet a bono vel fine, ad quem progredimur. Si ille finis nullius est valoris, etiam progressus nihil valet. Progressus ergo non potest esse supremum bonum hominis. Nam «summum bonum non est ad alterum» (*S. Thom.*, C. gent. l. 3, c. 31).

Schol. 4. Sunt etiam qui supremum hominis bonum in maiore usque humani generis perfectione seu cultura constituent. Ita v. g. *Schleiermacher* (1768—1834), *Wundt*; alii (cf. *Moralphilos.* I 114). Sed haec opinio, quae generis humani perfectioni singulos homines finaliter subordinat, tollit hominis dignitatem, repugnat ineluctabili cuiuslibet hominis desiderio beatitudinis et implicite supponit pantheismum.

15. *Obi. 1.* Contra argum. Bruta appetitu naturali feruntur in beatitudinem. *Atqui* hic appetitus frustratur. *Ergo* non repugnat appetitum naturalem frustrari.

Resp. Dist. mai.: Bruta appetitu naturali feruntur in beatitudinem perfectam, *nego* (huius enim beatitudinis non sunt capacia), in beatitudinem imperfectam, i. e. in seriem bonorum sensibilibum

et particularium indefinitam, *subdist.*: absolute et sine respectu ad utilitatem hominis, *nego*, cum subordinatione ad bonum hominis et quasi condionate, in quantum homini utile videtur, *conc. Nego min. et cons.* «Desiderium naturale non potest esse inane» (*S. Thom.* 1, q. 75, a. 6). Sed desiderium naturale beatitudinis esset inane, si homo non esset destinatus ad beatitudinem. Idem dici non potest de appetitu innato brutorum in suum bonum vel de appetitu innato sensitivo in homine, quia hi rationem *medii* habent pro tendentia rationali hominis et ex ipsa natura sua non *absolute* bona sensitiva appetunt, sed quasi *condionate*, in quantum scl. homini secundum rationem congruit. Ergo hi appetitus non sunt frustra, etsi non omnia bona singularia obtinent, quorum capaces sunt. Tendentia autem rationalis hominis non subordinatur utilitati altioris tendentiae. Homo enim ordinatur quidem in *gloriam* sui conditoris, sed non in eiusdem *utilitatem*, cum Deus ex creaturis utilitatem capere non possit.

Obi. 2. Nemo potest appetere, quod ignorat. *Atqui* multi ignorant, quid sit beatitudo. *Ergo* eam non possunt appetere ideoque falsum est argumentum.

Resp. Trans. mai. Dist. min.: Multi ignorant, quid sit beatitudo in communi seu indeterminate spectata, *nego*, quid sit beatitudo determinate spectata seu spectata «secundum specialem rationem quantum ad id, in quo beatitudo consistit», *conc.* (cf. *S. Thom.* 1, 2, q. 5, a. 8 ad 1).

Transmisi maiorem, nam solum vera est quoad appetitum elicited *formalem*, non autem quoad appetitum innatum neque quoad appetitum elicited mere *interpretativum*. Sed de hac distinctione aptius infra (n. 30) agetur, ubi sermo erit de subiectiva habitudine hominis ad beatitudinem.

Obi. 3. Secundum S. Augustinum (De Trinit. l. 13, c. 5) beatus est qui habet omnia, quae vult, et nihil male vult. Sed non omnes hoc volunt; quidam enim male aliqua volunt et tamen volunt illa se velle. *Ergo* non omnes volunt beatitudinem.

Resp. Dist. mai.: Beatus est qui habet omnia, quae vult appetitu innato, *conc.*, appetitu elicited, *subdist.*: recte ordinato, *conc.*, quocumque, *nego.* *Contrad. min. et nego. conseq.* (cf. *S. Thom.* 1, 2, q. 5, a. 8 ad 3).

§ 2. DE BEATITUDINE OBIECTIVA.

THESIS III.

16. Deus est obiectum beatitudinis humanae necessarium et per se sufficiens.

(*Arist.*, *Ethic. Nic.* l. 1, c. 5 sqq. *S. Thom.* 1, 2, q. 2; *C. gent.* l. 3, c. 25—36. *Lessius*, De summo bono l. 1, c. 3 sqq.)

St. Q. Duo asserimus:

1. hominem non beari posse nisi perfecte obtento Deo, ideoque Deum esse obiectum *necessarium* beatitudinis humanae;
2. hoc obiectum de se *sufficere* ad beatitudinem hominis efficiendam, etsi fortasse alia bona creata desint.

17. *PARS I. Deus est obiectum necessarium beatitudinis humanae.*

Prob. 1. Aliquod obiectum sufficiens beatitudinis humanae perfectae exstare necesse est (n. 14). *Atqui* bona creata hoc obiectum esse nequeunt. *Ergo* Deus est obiectum necessarium beatitudinis humanae.

Prob. min. Ut aliquod bonum possit esse obiectum sufficiens beatitudinis humanae, debet esse eiusmodi, ut 1. sit in omnium potestate, 2. ut propter se appetatur, 3. ut appetitum rationalem plene expleat, 4. ut excluso omni malo stabile et indeficiens sit. *Atqui* tum experientia tum ratione constat has condiciones omnes in nullis bonis creatis sive seorsim sive collectivè sumptis reperiri. *Ergo* . . .

Prob. min. subs. Bona creata sunt aut bona externa (fortuna) aut bona corporis aut bona animae. *Atqui* praedictis condicionibus carent:

1. *bona fortunae*, ut divitiae, honores etc. Nam:
 - a) divitiae sunt solum bona utilia in quantum iuvant ad comparanda bona animae vel corporis; ergo non sunt per se appetenda; honor et fama non sunt in honorato, sed in honorante et *supponunt* in homine beatitudinem vel perfectam vel imperfectam; sunt quasi umbra perfectionis, quae est in homine:
 - b) eorum acquisitio non est in omnium potestate, sunt semper instabilia;
 - c) cum sollicitudine possidentur, cum dolore amittuntur, cupiditatem potius acuunt iugiter quam satiant. Alias rationes vide apud *S. Thom.* 1, 2, q. 2, a. 4;

2. *bona corporis*. Haec enim sunt solum bona utilia, quae bonis animae subordinantur; insuper sunt valde defectibilia et imperfecta ideoque appetitum hominis explere nequeunt. Voluptas est quies in bono obtento, et hinc pertinet ut proprietas ad beatitudinem subiectivam et supponit iam adeptionem boni sive perfectam sive imperfectam. Et hoc valet etiam de voluptate vel fruitione spirituali. Quod speciatim voluptatem corporalem attinet, haec iam propterea non potest esse obiectum beatitudinis humanae, quia homini cum brutis est communis. Deinde semper oritur ex bono materiali et particulari, quod animae spirituali et cognoscenti universale maxime est improporionatum (cf. *S. Thom.* 1, 2, q. 2, a. 6);

3. *bona animae*. Haec sunt aut ipsa animae substantia cum suis facultatibus, aut sunt bona acquisita per exercitium facultatum, scilicet virtus, ars etc.

Iam vero: a) *ipsam animam in se* condiciones supradictas habere non posse patet ex ipsis eius facultatibus, quae ostendunt animam ab extrinseco complendam esse;

b) *potentiae* sunt propter actus, similiter etiam habitus;

c) ipsi denique *actus* intellectus et voluntatis dependent a suis obiectis et solum possunt esse perfecti, si circa bonum et verum perfectum versantur;

4. *bonorum praedictorum congeries*. Nam:

a) inhabilitas illorum bonorum ad beandum hominem cum non ex defectu quantitatis, sed ex eorum intrinseca qualitate (defectibilitate etc.) oriatur, per solam agglomerationem tolli non potest;

b) experientia teste crescente horum bonorum quantitate augetur ipsorum appetitus. Ergo concludere licet, etiamsi quis omnia haberet, eum inde minime beatum fore; alias enim, quo plus boni quis possideret et quo magis ad limites plenae satietatis accederet, eo magis decrescere deberet appetitus;

c) nemo umquam haec omnia bona simul vel possedit vel possidere poterit.

Prob. 2. Illud est necessarium obiectum beatitudinis humanae, sine quo humanae facultates praecipuae, scilicet intel-

lectus et voluntas, perfecte quietari non possunt. *Atqui* tale obiectum est Deus. *Ergo* Deus est necessarium obiectum beatitudinis humanae.

Prob. min. a) *Intellectus* plene quietari non potest nisi Deo perfecte apprehenso. Nam intellectus naturaliter inquit in rerum causas, proin in indagando vero sistere non potest nisi perfecte apprehensa *prima* rerum causa et hinc prima et absoluta veritate pro sua naturali capacitate.

b) *Intellectus* et *voluntas* capaces sunt omnis veri et boni (veri et boni universalis: *S. Thom.* 1, 2, q. 2, a. 8) eisdemque innatum habent desiderium. *Atqui* repugnat omne bonum et verum extra Deum inveniri. *Ergo* repugnat hominem extra Deum beatitudinem adipisci posse.

Prob. 3. «Unumquodque tendit in divinam similitudinem sicut in proprium finem. Illud igitur, per quod unumquodque maxime Deo assimilatur, est ultimus finis eius. Deo autem maxime assimilatur creatura intellectualis per hoc, quod intellectualis est; hanc enim similitudinem habet prae ceteris creaturis, et haec includit omnes alias; in genere autem huius similitudinis magis assimilatur Deo secundum quod actu intellegit», et quidem ipsum Deum, cum Deus intellegendo se intellegat omnia alia. «Intellegere igitur Deum est ultimus finis omnis intellectualis substantiae» (*S. Thom.*, C. gent. 1. 3, c. 25). Iam si intellegere Deum est ultimus finis et beatitudo hominis, patet Deum esse essentielle obiectum beatitudinis.

Prob. 4. Finis ultimus hominis consistit in propria eius operatione eaque perfectissima. *Atqui* propria et perfectissima hominis operatio est intellegere (et consequenter amare) Deum. *Ergo* intellegere Deum est finis ultimus hominis eiusque beatitudo perfecta.

Prob. mai. Bonum cuiuslibet naturae consistit in ipso opere, ad quod ordinatur; id patet ex ipso conceptu naturae (n. 12, 7). Ergo summum eius bonum consistit in perfectissima eius operatione circa perfectissimum obiectum.

Prob. min. Propria enim operatio hominis, in quantum homo est, non consistit in operatione sensitiva et vegetativa,

quae ei cum brutis est communis, sed in operatione partis intellectivae. Porro ipsum intellegere eo perfectius est, quo perfectius est obiectum, quod intellegitur. (Cf. *Aristot.*, *Eth.* l. 1, c. 7. *S. Thom.*, *C. gent.* l. 3, c. 25.)

18. PARS II. Est obiectum de se sufficiens beatitudinis.

Prob. Deus de se sufficiens est ad beandum intellectum et voluntatem, etsi alia bona creata desint. Continet enim in se formaliter vel eminenter omne bonum et verum. *Atqui* per intellectum et voluntatem homo suam felicitatem consequitur. *Ergo* Deus est obiectum de se sufficiens beatitudinis humanae.

Prob. min. Partes enim hominis sensitiva et vegetativa parti spirituali positive subordinantur eamque in assequenda beatitudine tamquam instrumenta iuvare debent (*S. Thom.* 1, 2, q. 2, a. 5). Nam variae illae hominis tendentiae, adeo inter se diversae et saepe contrariae ad unitatem tendentiae finalis unitati subiecti agentis accommodatae, uniri debent. — *Atqui* talis unio effici non potest, nisi inferiores tendentiae et vires superiori positive ut instrumenta subordinentur. Iam vero, quod alteri ita per se subordinatur, ut cum eo unam naturam seu unum completum principium actionis constituat, eundem cum illo finem ultimum habet. *Ergo* finis ultimus tendentiae vegetativae et sensitivae idem est ac tendentiae rationalis, ac proinde illae eo ipso finem suum ultimum consequuntur, quod pars rationalis per Deum beatur.

19. Schol. Resurrectio corporum 1) non requiritur *essentially* ad beatitudinem perfectam hominis in ordine naturali. «Beatitudo enim est perfectio animae ex parte intellectus, secundum quem anima transcendit corporis organa, non autem secundum quod est forma corporis» (*S. Thom.* 1, 2, q. 4, a. 5 ad 1). Hinc etiam per corporis resurrectionem non cresceret beatitudo intensive, sed solum extensive (*S. Thom.* l. c. ad 5). — Neque 2) requiritur *ut attributum* beatitudinis. Aut enim anima post mortem exigit iterum uniri cum corpore corruptibili aut cum corpore incorruptibili. *Atqui* neutrum dici potest. Non 1um, nam sic homo iterum incideret

in statum miseriae et mortis; non 2um, nam corpus utpote ex elementis compositum natura sua est corruptibile, ergo non debetur ei incorruptio servato ordine mere naturali.

Ceterum etsi necessitas resurrectionis corporum ad beatitudinem sola ratione certo probari non possit, non tamen negamus eam etiam in ordine naturali valde tum naturae humanae tum divinae bonitati esse consentaneam, immo multis rationibus congruis suaderi (*S. Thom.*, *C. gent.* l. 4, c. 79).

Obi. 1. Beatitudo est status quietis in possessione boni perfecti. *Atqui* talis status quietis in possessione Dei impossibilis est; nam quocumque gradu possessionis Dei adepto intellectus adhuc habet capacitatem melioris possessionis, quia in indefinitum semper magis perfectibilis est. *Ergo* . . .

Resp. Conc. mai. Nego min. Ad rationem addit. dist.: Quocumque gradu possessionis Dei adepto intellectus habet capacitatem remotam melioris possessionis, *conc.*, proximam, *nego*. Apposite *Suarez* (De ultimo fine hom. disp. 10, sect. 3, n. 4): «Licet», inquit, «secundum remotam capacitatem quilibet beatus sit capax maioris perfectionis, tamen secundum proximam unusquisque habet, quantum habere potest quantumque sibi debetur, et ideo nihil amplius desiderat, praesertim cum habeat voluntatem suam omnino conformem divinae voluntati et videat secundum divinam ordinationem et divinae providentiae rationem talem beatitudinis gradum sibi esse destinatum.» — Nimirum etiam in ordine naturali ad acquirendam Dei cognitionem abstractivam vere beantem (clarissimam, certissimam, nullo errore admixtam, indefectibilem etc.) homo indigeret *speciali aliquo concursu divino*, qui tamen, utpote a natura postulatus, naturalis dicendus esset. Hic concursus diversus esset — id enim sanctio ordinis moralis exigeret a divina providentia, ut infra exponetur — pro diversitate meritorum et cuiusque proximam capacitatem determinaret. Hac expleta quilibet perfecte beatus esset, cum sciret maiorem beatitudinem sibi nec debitam nec possibilem esse, et voluntatem haberet voluntati divinae necessario plane conformem.

Obi. 2. Si Deus esset obiectum beatitudinis humanae, esset medium, quo homo uteretur ad se beandum. *Atqui* hoc rectae rationi repugnat. *Ergo* Deus non est obiectum beatitudinis humanae.

Resp. Nego mai.: Medium est, quod non propter suam propriam bonitatem quaeritur, sed solum quatenus utile est ad aliud

bonum propter se amatum assequendum. Deus autem diligitur propter suam propriam bonitatem, quatenus est summum bonum; et hoc valet non solum de amore benevolentiae, quo Deus amatur, ut est in se et sibi bonus, sed etiam de amore concupiscentiae, quo Deus amatur, ut est amanti bonus.

Inst. Qui aliquid amat ut sibi bonum, se ipsum habet pro fine cui illius boni et se illi praefert. *Atqui* amore concupiscentiae Deum amamus, ut est nobis bonus. *Ergo* . . .

Resp. Dist. mai.: Qui aliquid amat ut sibi bonum, se ipsum habet pro fine cui *utilitatis* illius boni, *conc.*, *honoris et excellentiae, nego* (saltem non necessario). *Contradist. min. et nego cons.* — Quamvis in amore concupiscentiae erga Deum homo ipse sit finis cui utilitatis, non necessario est finis cui honoris et gloriae. Immo secundum exigentiam rectae rationis homo ita in Deo suam beatitudinem quaerere debet, ut Deus aliquo modo implicite vel explicite ut finis absolute ultimus consideretur. Implicite rectum hunc ordinem servat quicumque ad verum suae beatitudinis obiectum obtinendum tendit nec obiectivam beatitudinis humanae sub gloria Dei subordinationem positive excludit. Aliquoties autem tenetur homo etiam explicite, Deum super omnia amare et se ipsum cum omnibus bonis suis in eundem ut finem absolute ultimum referre.

Obi. 3. Inter obiectum beatitudinis humanae et hominem debet esse proportio. *Atqui* inter Deum et hominem nulla est proportio. *Ergo* . . .

Resp. Dist. mai.: Debet esse proportio entitativa, *nego*, habitudinis (quatenus adest capacitas et ordinatio intellectus humani in obiectum), *conc.* *Contradist. min. et nego cons.*

Obi. 4. Facultas finita potest satiari bono finito, sicut vas finitum impleri potest liquore finito. *Atqui* facultas intellectiva hominis est finita. *Ergo* . . .

Resp. Dist. mai.: Facultas undequaque finita potest satiari bono finito, *conc.*, facultas, quae subiective seu entitative quidem est finita, obiective vero seu habitudine aliquomodo infinita, *nego.* *Contradist. min. et nego cons.* Facultas intellectiva hominis est obiective seu capacitate infinita, quia quocumque vero finito cognito potest plura cognoscere ita, ut satiari nequeat nisi bono infinito perfecte possesso. (Cf. *S. Thom.*, Compend. theol. c. 103.)

Obi. 5. Obiectum beatitudinis debet homini non quomodo-cumque, sed per se et maxime esse proportionatum. *Atqui* bona

homini per se et maxime proportionata sunt bona sensibilia. *Ergo* bona sensibilia sunt obiectum beatitudinis humanae.

Resp. Dist. mai.: Obiectum beatitudinis debet homini per se et maxime esse proportionatum secundum partem rationalem, *conc.*, secundum partem sensitivam ei cum brutis communem, *nego.* *Contradist. min.*

Inst. Atqui etiam secundum partem rationalem bona sensibilia homini sunt maxime proportionata; nam obiectum maxime proportionatum intellectus humani sunt quidditates rerum sensibilibus, ad quarum instar etiam spiritualia intellegimus.

Resp. Dist. min. subs.: Etiam secundum partem rationalem bona sensibilia sunt maxime proportionata, i. e. maxime apta ad satiandam tendentiam intellectus in verum, *nego*, maxime proportionata, i. e. primo et per se cognoscibilia, *subdist.:* pro praesenti vitae statu, *conc.*, pro statu animae separatae, *nego.*

Obi. 6. Contra II. partem et Schol. Totus homo beandus est, non sola anima. *Atqui* Deus non potest totum hominem beare, sed solam animam. *Ergo* Deus non est obiectum sufficiens beatitudinis.

Resp. Dist. mai.: Homo beandus est talis qualis existit, cum beatitudinem consequitur, *conc.*, aliter, *nego.* *Dist. min.:* Deus non potest totum hominem directe beare, *conc.*, indirecte et per redundantiam ex parte superiore in inferiorem (*S. Thom.* 1, 2, q. 4, a. 5 ad 4), *subdist.:* si totus homo iam non existit, *conc.*, secus, *nego.* Ad rem *Suarez* (op. c. disp. 15, sect. 2, n. 7): «Non est necesse ut homo possit consequi aliter suum finem, quam potest existere; nulla enim naturalis res aliud postulat, nisi quod, dum existit, possit finem suum consequi: sicut ergo homo secundum naturam integram corruptibilis est, secundum animam vero immortalis et aeternus, ita satis est, quod pro aliquo tempore possit naturaliter esse (imperfecte) beatus in toto composito, perpetuo vero solum in anima.»

Obi. 7. Beatitudo est finis *hominis*, non solius animae. *Atqui* homo essentialiter consistit ex corpore et anima. *Ergo* et corpus et anima debet beari.

Resp. Dist. mai.: Beatitudo est finis *qui* seu finis efficiendus totius hominis, *conc.*, finis *quo* seu finis consequendus a toto homine, *subdist.:* si totus adhuc existit, *conc.*, secus, *nego.* Inferiores partes habent rationem instrumenti pro parte intellectiva et eo ipso finem suum consequuntur, quod haec beatitudinem adipiscitur.